

KUR'AN'IN KUTSAL KİTAPLARLA İLİŞKİSİ

Osman KARA*

Özet

Kur'an-ı Kerim kutsal kitapların sonuncusu ve en mükemmelidir. Onunla İslam dininin esasları tamamlanmış ve kendinden önceki kitapların hükümleri nesh edilmiştir. Ancak Kur'an-ı Kerim kutsal kitapların tahrifine rağmen onları tasdik, bazı hükümlerini tafsîl ettiğini ve önceki kitaplara müheymin (şahit, gözetleyici) olduğunu beyan etmektedir. Bu makalede tasdik, tafsîl ve müheymin kelimelerinin ne anlam ifade ettiğini, önceki kitapların neshi ve “şer'u men kablena” delili ile olan ilişkisini ve bu ilişkinin sonuçlarını tespit etmeyi hedefledik.

Anahtar Kelimeler: Kutsal Kitap, tasdik (doğrulamak), tafsîl (açıklamak), müheymin (şahit).

RELATION OF QUR'AN WITH HOLY BOOKS

Abstract

Qur'an is the last and the perfect of all holy books. With it religion of Islams' rules were completed and previous holy boks assizes were delicated. But Qur'an declares that although holy books falcifications some of theirs assizes are explained and theirs testifier. In the article we aim to find meaning of the words tasdiq (confirmation), tafsîl (explain) and muheymin (testifier) and relation with naskh of previous books and evidence of “şer'u men kablena” and results of these relaions.

Key words: Holy book, tasdiq (confirmation), tafsîl (explain), muheymin (testifier).

---

* Dr., Tefsir, Milli Eğitim, (karaosman25@hotmail.com)

Giriş

Kur'an'ın kendinden önceki semavi kitaplarla olan ilişkisini ortaya koymadan önce İslam kelimesinin Kur'an'da ifade ettiği anlamı ortaya koymamız gerekecektir. Kur'an'da İslam kavramı, teslim olma, boyun eğme anlamında bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri dinin genel adıdır. Nuh'un (a.s.) kavmine hitaben söylediği sözleri bu anlamı ifade etmektedir. *“Eğer bu tebliğimden yüz çevirirseniz benim kaybedeceğim bir şey yok! Çünkü ben sizden ücret beklemiyorum ki! Benim ücretimi siz veremezsiniz. Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir ve bana, O'na teslim olanlardan olmam emredilmiştir.”* (Yunus, 10/72)

Bütün peygamberlerin ümmetine, tek olan Allah'a kulluk etmeleri ve müslümanlardan olmaları vasiyet edilmiştir. *“Bu dini İbrâhim kendi evlatlarına vasiyet ettiği gibi Yâkub da böyle yaptı ve: “Evlatlarım! dedi, Allah sizin için bu dini seçti. Sakın Müslümanlıktan başka bir din üzere ölmeyin. Ne o, yoksa siz ölüm Yâkub'a gelip çattığında, o evlatlarına: “Benim ölümünden sonra kime ibadet edeceksiniz?” dediğinde siz orada mı bulunuyordunuz? Onlar cevaben şöyle demişlerdi: “Senin İlahına, senin ataların İbrâhim, İsmâil ve İshak'ın İlahı olan Tek İlahı kulluk ederiz. Ve biz ancak O'na teslim olan Müslümanlarız.”* (el-Bakara, 2/132-133) *Mûsâ: “Ey millet, dedi, Siz Allah'a iman ettiniz, O'na tam bir teslimiyetle bağlandınızsa, öyleyse yalnız O'na dayanıp güvenin!”* (Yunus, 10/84) *Havâriler: “Allah yolunda yardımcıları biziz. Biz Allah'a iman ettik. Ey İsa, bizim Müslüman olup Allah'a itaat ettiğimize sen de şahid ol!”* (Al-i İmran, 3/53) Bu ayetlerde İslam kavramı Allah'a teslim olma ve O'na boyun eğme anlamında kullanılmaktadır.

İslam kavramının diğer anlamı da Hz. Muhammed'e (s.a.v) gönderilen dinin adıdır. *“İşte bugün sizin dininizi kemâle erdirdim ve üzerinizdeki nimetimi tamamladım. Sizin için din olarak İslâm'ı beğendim.”* (el-Maide, 5/3) Hz. Adem'den beri süregelen ve birbirinin devamı olan vahyin şekillendirdiği dinler kendinden öncekini tasdik etmektedir. Konuya bu açıdan baktığımızda Kur'an'ın diğer semavi kitaplarla ilişkisinin iki merhalede olduğu anlaşılacaktır. Birinci merhale; dinlerin değişmeyen indirildiği şekliyle devam eden yönüdür. Burada Kur'an her peygamberin kendinden önceki peygamberi tasdik ettiğini; İncil'in Tevrat'ı, Kur'an'ın ise hem İncil'i hem de Tevrat'ı tasdik ettiğini vurgular. *“İçinde hidâyet ve nûr olan Tevrat'ı biz indirdik. Kendilerini Hakka teslim eden nebîler, Yahudilerle ilgili meselelerde onunla hükmederlerdi. Alimler ve mürşitler de Allah'ın kitabını koruma ile görevlendirilmeleri sebebiyle yine onunla hüküm verirlerdi. Hepsi de kitabın hak olduğunun şahitleri idiler. O halde ey hakimler, insanlardan korkmayın, Benden korkun. Âyetlerimi az bir menfaat karşılığında satmayın. Kim Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse işte onlar tam kâfirdirler. Hem Tevrat'ta onlara şu hükmü de farz kıldık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş karşılıktır. Hülâsa bütün yaralamalar birbirine kısas edilir. Fakat kim bu kısas hakkından feragat edip bağışlarsa bu, kendi günahları için keffaret olur. Kim Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse işte onlar tam zalimdirler. O peygamberlerin izlerince Meryem oğlu İsa'yı, kendisinden önceki Tevrat'ı tasdik edici olarak gönderdik. Ona; kendisinden*

önceki Tevrat'ın tasdikçisi ve müttakilere bir hidâyet ve öğüt olmak üzere içinde hidâyet ve aydınlık bulunan İncil'i verdik. Ve dedik ki: Ehl-i İncil de, Allah'ın o kitapta indirdiği ile hükümler. Kim Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse işte onlar tam fâsıktırlar. Sana da, daha önceki kitapları, hem tasdik edici, hem de onları denetleyici olarak bu kitabı, gerçeğin ta kendisi olarak indirdik. O halde bütün Ehl-i kitabın aralarında, Allah'ın sana indirdiği ile hükmet, sana gelen bu hakikati terkedip de onların keyiflerine uyma! Her biriniz için bir şeriat ve bir yol tayin ettik. Eğer Allah dileyseydi, hepinizi bir tek ümmet yapardı. Fakat O, size verdiği farklı şeriatlar dairesinde sizi imtihan etmek istediği için ayrı ayrı ümmetler yaptı. Öyleyse durmayın, hayırlı işlerde birbirinizle yarışın! Zaten hepinizin dönüşü Allah'a olacak, O da hakkında ihtilâf ettiğiniz şeyleri size tek tek bildirecektir. (haklıyı haksızı iyice belli edecektir).” (el-Maide, 5/44-48) Ayetlere baktığımızda tasdikten ayrı olarak Kur'an'ın bir de müheymin olma vasfı vardır. Kur'an'ın tasdik, tafsil ve müheymin vasıflarının diğer kutsal kitaplarla olan ilişkisini makalemizin birinci bölümünde izah edeceğiz.

Ahkamla ilgili olarak olaya baktığımızda ise kutsal kitaplarda ifade edilen ve değişmeyen hükümler vardır. En'am Suresi'ndeki konular bu gerçeği ifade etmektedir. De ki: *"Gelin Rabbinizin size neleri haram kıldığını ben okuyup açıklayayım: O'na hiçbir şeyi ortak yapmayın, anneye babaya iyi davranın, fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin, çünkü sizin de onların da rızkını veren Biz'iz. Kötülüklerin, fuhşiyatın açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Allah'ın muhterem kıldığı cana haksız yere kıymayın. İşte aklınızı kullanırsınız diye Allah size bunları emrediyor. Rüşdüne erinceye kadar, yetimin malına en güzel şeklin dışında bir sûrette yaklaşmayın. Ölçüyü, tartıyı tam ve doğru yapın. Biz hiç kimseye gücünün yettiğinden fazlasını yüklemeyiz. Hakkında konuştuğunuz kimse, akrabanız bile olsa, yine doğruyu söyleyin! Allah'a verdiğiniz ahdi tutun. İşte düşünüp tutasınız diye Allah size bunları emretti. Bir de şu: "İşte benim dosdoğru yolum. Ona tâbi olun. Yoksa başka yollara uymayın ki sizi O'nun yolundan ayırmasın. İşte kötülüklerden sakınasınız diye Allah, size bunları emretti." (el-En'am, 6/151-153) İbn-i Abbas; bunlar hiçbir dinin nesh etmediği genel hükümlerdir, demıştır.¹ Bazı hükümler ise *"Allah'ın sana indirdiği ile hükmet, sana gelen bu hakikati terkedip de onların keyiflerine uyma! Her biriniz için bir şeriat ve bir yol tayin ettik." (el-Maide, 5/153) ayeti gereğince şartların değişmesi ve insanlığın gelişimiyle farklılaşan hükümlerdir.² Makalemizin diğer bölümünde ise nesh ve tahrîf açısından Kur'an'ın diğer kutsal kitaplara bakışını inceleyeceğiz. Fıkıh Usûlünde şer'i deliller arasında sayılan şer'u men kablena ilkesini kutsal kitaplar açısından ele alacağız. İkinci merhale ise kutsal kitaplarda zikredilen bazı hükümlerin ahbar ve ruhbanlar tarafından tebdil, tağyîr ve tahrîf edilmesi veya hakikatlerin gizlenmesidir. Bu durum şunu göstermektedir. Kur'an kendinden önceki kutsal kitapların varlığını, kaynağının tek ve temel ilkelerinin aynı olduğunu, onların da birer hidayet rehberi olduğunu tasdik etmekte, ancak bazı hükümlerinin tahrîf edilmesinden dolayı bu özelliklerini kaybettiklerine dikkat çekmektedir. Ancak tahrîfin nasıl yapıldığı,**

¹ Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Te'vil-i Âyi'l-Kur'an*, Daru Hicr, Kahire 2001; c. 9, s. 667; Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebîbekir el-Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, Beyrut 2006, c. 9, s. 106.

² Mustafa Zeyd, *en-Nesh fi'l-Kur'ani'l-Kerim*, Beyrut 1987, c. 1, s. 19.

lafızda mı yoksa yorumda mı olduğu, tahrîfin ne zaman ve kimler tarafından yapıldığı konusunda müfessirler tam bir görüş birliği içinde değillerdir.

İnsanlara hidayet rehberi olarak gönderilen Kur'an vahyin son halkasıdır. Kur'an'dan önce de kitaplar ve sayfeler indirilmişti. Onların kaynağı, hedefi ve maksadı da aynıydı; insanları tevhide çağırmak, doğruya, iyiliğe yönlendirmek, hidayet yolunu göstererek dünya ve ahiret mutluluklarını sağlamaktı.

Peygamberler gönderildikleri toplumları değiştirip dönüştürmekle görevlendirilmişlerdir. Bazıları bunu kendisine gelen vahiy doğrultusunda, bazıları da kendinden önceki peygambere indirilen kitapla gerçekleştirmiştir. İnsanlar peygamberin getirdiği ilkelerden uzaklaştıkça bozulmalar ve yozlaşmalar başlamıştır. Bunun sonucunda Allah yeni bir peygamber göndermiştir. Bu sebeple her peygamber kendinden önceki peygamberleri ve kitaplarını tasdik etmiştir. Aynı şekilde Kur'an da önceki kitapları tasdik ve tafsîl etmekte aynı zamanda onların ilkelerini ve bazı hükümlerini kabul ederek onlara olan güvenini ifade etmektedir.

Bu makalede Kur'an'ın tasdik tafsîl ve müheymin olması yanında, önceki kutsal kitaplardaki hükümlerin bizim için bağlayıcı olup olmadığını, kutsal kitapların nesh ve tahrîf edildiği görüşünü nasıl anlamamız gerektiğini ortaya koymaya çalışacağız.

I. Kur'an'ın Kutsal Kitaplarla İlişkisini İfade Eden Kavramlar

151

Kur'an önceki kitapları ve peygamberleri hiçbir ayırım gözetmeden tasdik ve kabul etmeyi imanın bir gereği kabul eder. *"Peygamber, Rabbi tarafından kendisine ne indirildi ise ona iman etti, müminler de! Onlardan her biri Allah'a, meleklere, kitaplarına ve peygamberlerine iman etti. "O'nun resullerinden hiç birini diğerinden ayırt etmeyiz." dediler ve eklediler: "İşittik ve itaat ettik ya Rabbenâ, affını dileriz, dönüşümüz sanadır."* (el-Bakara, 2/285)

a. Tasdik Kavramı

Sıdk kökünden türeyen tasdik kelimesi, doğrulamak, bir şeyin hakikatini kabul etmek anlamlarına gelmektedir. *"Ne zaman ki, onlara Allâh katından, yanlarında bulunan (Tevrat)ı doğrulayıcı bir Kitap (Kur'ân) geldi, daha önce inkâr edenlere karşı yardım isteyip dururlarken o bildikleri (Kur'ân) kendilerine gelince onu inkâr ettiler; artık Allâh'ın la'neti, inkârcuların üzerine olsun!"* (el-Bakara, 2/89) ayetinde hakikatini kabul etmek (tahkîk) anlamında kullanılır. Tahkîkten maksat geçmiş haberlerin tahrîf ve te'vîl şaibesini izale etmektir.³ İbn-i 'Âşûr bu ayetteki tasdik kelimesinin tahkik kelimesiyle tefsir edilmesi gerektiğine dikkat çeker. Çünkü, der, tasdik etmek haber verenin haberinin vakiya mutabık olduğunu ifade etmektir. Kur'an'ın kendinden önce gelen kitapları tasdik etmesi,

---

³ Ziyad Halil ed-Değâmîn, "Muhaddatu 'Alakati'l-Kur'ani'l-Kerim bi'l-Kütübi'l-İlahiyyeti's-Sabikati ve Makasiduha ve Eb'aduha'l-Menheciyye", *Mecelletü'ş-Şeria ve'l-Kanun*, Sayı, 34, Eylül 2008, s. 4.

önceki peygamberlerin tevhid, iyiliğin emredilmesi kötülüğün yasaklanması, adaletin gerçekleştirilmesi, va'd ve va'id, va'zu nasihatler ve kıssalar vasıtasıyla davet ettikleri hidayet ve doğru yolu kapsamaktadır. Bu, bütün dinlerin ortak hakikatidir ki Kur'an bunu tasdik etmektedir. Diğer ihtilaf edilen ahkam ise zaman ve şartların değişmesiyle nesh edilen hükümlerdir. Nesh sabit bir hükmün izalesidir. Hükmün iptal edilmesi ve tekzib edilmesi anlamına gelmez.⁴

Kur'an Rasulullah'ın kendinden önceki resulleri tasdik ettiğini ifade eder. Bu çok önemli bir husustur. Çünkü Kur'an'da Rasulullah'tan başka hiçbir peygamber kendinden önceki peygamberi tasdik etmemiştir. Bunun sebebi diğer peygamberler kendi kavimlerine gönderildiği halde peygamberimiz bütün insanlığa gönderilmiştir. Risaleti bütün risaletlerin tamamlayıcısı ve mükemmelidir. “Hayır! O deli değildir. O size gerçeğin ta kendisini getiren ve bütün peygamberleri tasdik eden bir resuldür.” (es-Saffat, 37/37).

b. Tafsîl Kavramı

Lugatte *fasl* iki şeyin arasını ayırmak anlamına gelir. Kur'an'da iyinin kötüden, hakkın batıldan ayrıldığı kıyamet gününe, *yevmu'l-fasl* (ed-Duhan, 44/40; es-Saffat, 37/21; el-Hac, 22/17), hakkı batıldan, iyiyi kötüden en güzel şekilde ayırıp hüküm veren anlamında *hayru'l-fasilin* (el-En'am, 6/57) ifadesi kullanılır⁵. Çocuğun memeden ayrılmasına *fisal*, ayet sonlarına *fasıla*, eklem yerlerine *mafsal* ifadesi kullanılır⁶.

Fassale ise beyan etmek, açıklamak anlamına gelmektedir. Kur'an'da *tafsilen li külli şey'in* (Yusuf, 12/111) ifadesiyle Yusuf kıssasının detaylarının anlatıldığı⁷, *tafsilen li külli şey'in* (el-En'am, 6/154) ifadesiyle Hz. Musa'ya verilen kitapta helal ve haramların açık seçik şekilde bildirildiği⁸, *tafsilen li külli şey'in* (el-A'raf, 7/145) ifadesiyle ise Hz. Musa'ya verilen levhalarda helal ve haram hükümlerin tafsilatlı olarak bildirildiği ifade edilir⁹. “Halbuki kitabı size açık ve ayrıntılı (*mufassal*) olarak indiren O'dur” (el-En'am, 6/114) ayetinde ise *mufassal* Allah'ın müşkülleri izah ederek, emir ile nehyi, helal ile haramı, hidayet ile dalaleti, hak ile batılı ayırarak Kur'an'ın toptan değil parça parça indirildiğini ifade eder¹⁰.

⁴ Muhammed et-Tahir İbn-i 'Âşûr, *et-Tahrîr ve 't-Tenvîr*, Daru't-Tunusiyye, Tunus 1984, c.1, s. 459.

⁵ Ebu'l-Kasım el-Hüseyn b. Muhammed Ragıb el-İsfehânî, *el-Müfredat fi Garîbi'l- Kur'ân*, Mektebetü'n-Nezzar, Mısır 1961, s. 492; Muhammed Bessam Rüşdî ez-Zeyn, *el-Mu'cemu'l-Müfrehes li Ma'ani'l- Kur'ani'l-Kerîm*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1995, c. 2, s. 890.

⁶ İsfehânî, *el-Müfredat*, s. 492; Zeyn, *el-Mu'cemu'l-Müfrehes*, c. 2, s. 289.

⁷ Fahreddin er- Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1981, c. 18, s. 233.

⁸ Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, c. 9, s. 678.

⁹ Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, c. 10, s. 438.

¹⁰ Ebu Hayyan, Muhammed b. Yusuf el-Endelüsî, *el-Bahru'l-Muhîd*, thk. Adil Ahmed Abdulmevcud, Ali Muhammed Mu'avvid, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1993, c. 4, s. 212.

Kur'an'da bu fiil, *fassale*¹¹, *fassalna*¹², *fussilet*¹³, *yufassılı*¹⁴ ve *nufassılı*¹⁵ şeklinde kullanılır.

“Bu Kur’ân, Allah tarafından gelmeyip başkası tarafından uydurulmuş olması asla mümkün değildir. Lâkin daha önce indirilen kitapları tasdik eder ve farz edilen hüküm ve hakikatleri açıklar. Onda şüphe edilecek hiçbir taraf yoktur. Rabbülâlemin tarafından gönderilmiştir” (Yunus, 10/37). Ayette geçen *el-Kitab* kelimesinin cins isim olduğuna ve önceki kutsal kitapları kapsadığına dikkat çeken İbn-i ‘Âşûr devamında şöyle der: “Önceki kitaplarda mücmel olarak ifade edilen konuları açıklaması, hükmü devam etmesinde insanlara faydası olmayan ahkamı nesh etmesi ve Ehl-i Kitab’ın saptırdığı müteşâbihleri düzeltmesi tafsîlin kapsamına girer.”¹⁶

Tafsîl kelimesinin zıddının ihtilat (karışıklık) ve iltibas olduğunu ifade eden Bikâ’î (ö. 885/1480) bu ayeti şöyle açıklar: “Semavi kitapların mücmellerini beyan ve müşkilleri izah eder. Tek hidayet kaynağı olan Kur’an müşkil konuları açıklayarak hakkı ortaya çıkarmak için her şeyi tafsilatıyla anlatır”¹⁷. Kurtubî “önceki kitaplardaki hükümleri beyan etmektedir” derken¹⁸, İbn-i Kesîr konuyu biraz daha somutlaştırarak; “haram, helal, mübah ve mekruh şeklinde hükümleri açıklar”¹⁹ der.

Mevdûdî de bu konuyla ilgili şunları söyler: “Kur'an kendisinden önce aynı şeyin vahy edildiğini teyid eder ve Hz. Muhammed'den (s.a.v) önceki peygamberler tarafından talim edilmiş temel ilke ve öğretilerin aynısını ileri sürer. Eğer Rasulullah Kur'an'ı kendisi uydurmuş olsaydı, kendi kitabının öncekilerin temel öğretilerinden daha cazip görülmesini sağlayacak eklemeler yapardı. Kur'an, "Kitap"ta, yani, daha önceki peygamberlerin getirdiği temel ilke ve öğretileri daha tafsilatlı şekilde açıklar, daha rahat anlaşılın ve kolay uygulansın diye daha fazla delil ve açıklamalar getirir.”²⁰

“Ey Ehl-i kitap! Kitaptan (Tevrat'tan) gizlediklerinizin çoğunu size beyan eden, birçoğunu da yüzünüze vurmuyarak affeden Resulümüz size gelmiş bulunuyor. İşte size Allah tarafından bir nûr ve hakikatleri açıklayan bir kitap geldi.” (el-Maide, 5/15).

¹¹ el-İsra, 17/12.

¹² el-En'am, 6/97, 98, 126.

¹³ Hud, 11/1; Fussilet, 41/3, 44.

¹⁴ Yunus, 10/5; er-Rad, 13/2.

¹⁵ el-En'am, 6/55; el-A'raf, 7/32; Yunus, 10/24; er-Rum, 30/25.

¹⁶ İbn-i ‘Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, c. 11, s. 169.

¹⁷ Burhanuddin Ebu'l-Hasen İbrahim b. Ömer el-Bikâ'î, *Nazmu'd-Dürer fî Terâtibi'l-Âyâti ve's-Süver*, Daru'l-Kitabi'l-İslamî, Kahire trs., c. 9, s. 121.

¹⁸ Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, c. 10, s. 503.

¹⁹ İbn-i Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, c. 4, s. 427.

²⁰ Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, Editör: Ali Bulaç, İnsan Yayınları, 2. bs., İstanbul 1997, c. 2, s. 333.

c. Müheymin Kavramı

Müheymin kelimesi lugatte, şahit²¹, güvenen ve itimat eden, vekil²², kontrol altına alan ve hükmeden²³ anlamlarına gelmekte olup hem önceki kutsal kitaplarda Allah'ın ismi olarak geçmekte²⁴ hem de Kur'an'ın önemli bir özelliğine işaret etmektedir.

“Sana da, daha önceki kitapları, hem tasdik edici, hem de onları **denetleyici (müheymin)** olarak bu kitabı, gerçeğin ta kendisi olarak indirdik. O halde bütün Ehl-i Kitab'ın aralarında, Allah'ın sana indirdiği ile hükmet, sana gelen bu hakikati terkedip de onların keyiflerine uyma! Her biriniz için bir şeriat ve bir yol tayin ettik. Eğer Allah dileseydi, hepinizi bir tek ümmet yapardı. Fakat O, size verdiği farklı şeriatlar dairesinde sizi imtihan etmek istediği için ayrı ayrı ümmetler yaptı. Öyleyse durmayın, hayırlı işlerde birbirinizle yarışın! Zaten hepinizin dönüşü Allah'a olacak, O da hakkında ihtilâf ettiğiniz şeyleri size tek tek bildirecektir.” (el-Maide, 5/48) ayetinde geçen müheymin kelimesine meallerde farklı anlamlar verilmiştir. Bu kelimeye meallerde, koruyucu (Ş. Piriş, Diyanet Vakfı), emin bir tanık (Gölpınarlı), kollayıp koruyucu (S.Ateş), muhafız (Ö.Nasuhi Bilmen), şahit (Ali Fikri Yavuz, Çantay), şahit ve gözetleyici (Ali Bulaç), gözetip denetleyerek tashih eden (Celal Yıldırım), nigahban hakim (Elmalılı Hamdi Yazır), denetleyip güvenilirliğini sağlayıcı (Yaşar Nuri Öztürk), içinde hangi doğruların bulunduğunu belirleyici (Muhammed Esed), koruma altına almak üzere (Salih Akdemir) anlamları verilmiştir.

Taberî (ö. 310/922) bu kelimeyi şu şekilde yorumlar: “Kur'an önceki kitapların Allah tarafından vahy edildiğine ve hak olduğuna şahit, onları gözetleyici ve koruyucudur. هيمن kelimesinin anlamı koruma ve gözetlemedir. Bir kişinin bir şeyi gözetlemesi, koruması ve ona şahit olması هيمن فلان عليه şeklinde ifade edilir.”²⁵

İbn-i Keşîr (ö. 772/1372); müheymin kelimesinin koruyucu, şahit, güvenilirliğini sağlayan anlamlarının hepsini kapsadığını belirttiikten sonra şöyle der: “Allah Kur'an'ı kitapların sonuncusu olarak gönderdiği için kapsamı geniştir. Önceki kitaplardaki güzellikleri kapsadığı gibi onlarda bulunmayan özellikleri de ihtiva etmektedir. Dolayısıyla onun muvafakat ettiği konular doğrudur, muvafakat

²¹ İsmail b. Hammad el-Cevherî, *es-Sihâh Tâcu'l-Luga ve Sihâhu'l-'Arabiyye*, thk.: Ahmed Abdulgafur Attar, Daru'l-İlm, y.y. 1982, c. 6, s. 2217; Ebu'l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mükrim İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, Daru Sadır, Beyrut trs., c. 13, s. 436.

²² Abdulhamîd el-Ferâhî, *Müfredâtu'l-Kur'ân Nazarâtun Cedîdetün fî Elfâzın Kur'âniyyetin*, Şerh ve thk. Muhammed Ecmel Eyyûb el-İslâhî, Daru'l-Garbi'l-İslâmî, Riyad 2002, s. 383.

²³ Kadı Ebu Muhammed Abdullah b. Ğalib b. Atiyye el-Endelüsî, *el-Muharrerü'l-Vecîz fî Tefsîri'l-Kitabi'l-'Azîz*, thk. Abdusselam Abdüşşafi Muhammed, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2001, c. 3, s. 513.

²⁴ Zeccâc, *Ma'âni'l-Kur'an*, c. 2, s. 179.

²⁵ Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, c. 8, s. 486.

etmedikleri ise batıldır. Bu açıdan bakıldığında Kur'an önceki kitapları hem tasdik etmekte, hem koruyucu, hem de güvenilirliğini test etmektedir.”²⁶

Elmalılı Hamdi Yazır bunu şöyle ifade eder: “Ey Muhammed asıl kitabı, o kâmil kitap olan Kur'ân'ı da hakkıyla hakka yakın olarak yani hakkın mânâsı, hakkın vasıtası, hak inzal ile sana indirdik, kitap cinsinden, Allah katından indirilmiş kitaplar cümlesinden önünde bulunanı tasdik edici, ve onun üzerine müheymin, yani diğer kitaplar üzerine emin bir nezaretçi ve şahit, kontrolcü ve hâkim olmak üzere hak ile indirdik. Ki bu kitap hem müheymin (koruyucu) olan Allah Teâlâ'nın bizzat muhafazası altında olarak bozulma ve tahrîften masun (dokunulmaz olarak) kalacak. Hem diğer kitapların amel edilmesi gerekli olarak içermiş oldukları doğru hükümleri kaybolma ve bozulmadan koruyacak, şâhitliği ile hakikatleri düzeltecek ve bozuklukları iptal edecek ve bunun tasdikinden geçmeyen yahut buna aykırı olan diğer kitaplar ve geçmiş şeriatlerin hükümleriyle amel etmek caiz olmayacaktır. Bu kitap onlar üzerinde tasdik ve te'yidine başvuruda bulunulacak emin bir merci, bir koruyucu ve murâkib, bir hak şahid olacaktır. Ve artık Tevrat veya İncil ile hükmün mutlak olması da bununla mukayyed bulunacaktır.”²⁷

Arapça müheymin kelimesi anlam bakımından oldukça kapsamlıdır. Koruyan gözetken, tanıklık eden, barındıran, doğrulayıp destekleyen demektir. Kur'an "Kitab"ı korur. Çünkü onda tüm önceki kitapların öğretileri vardır. Gerçek öğretileri kaybolmasın, boşa gitmesin diye Kur'an önceki kitapları gözetir. Onlarda değişmeden kalan Allah'ın sözüne şahit olduğu için onlara tanıklık eder ve insanların katıp karıştırdığı tevîl ve tefsîrlerden arındırır. Kur'an'ın doğruladığı Allah'ın sözü, karşı çıktığı ise insanların kattığıdır.”²⁸

II. En'am/90 “Onların Hidayetine Uy”/Şer'u Men Kablena

Kur'an-ı Kerim En'am Suresi'nin 90. ayetinde daha önce sıraladığı on sekiz peygamberin ardından Peygamberimize, onların hidayetine uymasını emretmektedir. Bu konuda müfessirler önceki peygamberlerin şeriatına uyulup uyulmaması veya hangi konularda uyulması gerektiği konusunda farklı yorumlarda bulunmuşlardır.

Taberî (ö. 310/922); “bu ayetle Allah onların yaptıkları amellere, uydukları yola ve hidayete uymasını istemektedir. Bu Allah'ın rızasının olduğu bir amel, uyanların hidayete erdiği bir yoldur” diyerek konuyu çok veciz bir şekilde özetlemektedir.²⁹ Zemahşerî (ö. 538/1143) de “ahkam konusu hariç, Allah'a iman, Tevhîd ve Usûli'd-din konusunda uymalıdır. Çünkü her ümmetin ahkamı farklıdır. Aynı zamanda ahkâmın hidayet konusu olabilmesi için nesh

²⁶ İmaduddin Ebu'l-Fida İsmail b. Kesîr el-Kureşî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk. Sami b. Muhammed es-Selame, Daru Tîbe, Beyrut 1999, c. 3, s. 128.

²⁷ Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1936, c. 2, s. 1696.

²⁸ Zemahşerî, *Keşşâf*, c. 2, s. 246; İbn-i Atiyye, *el-Muharrerü'l-Vecîz*, c. 3, s. 513; Mevdûdî, *Tefhîm*, c. 1, s. 489.

²⁹ Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, c. 9, s. 391.

edilmemiş olması lazımdır”³⁰, diyerek konuyu tevhi̇d ve inançla sınırlamaktadır. Âlûsî ve Zuhaylî de aynı görüşü dile getirmektedir³¹.

Râzî (ö. 606/1209) bu konuyu biraz daha detaylandırarak şunları söylemektedir: “Bu âyetle ilgili birkaç mesele bulunmaktadır: Ayetteki "Onlar, Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir" ifadesiyle, daha önce bahsedilmiş olan peygamberlerin kastedilmiş olduğunda şüphe yoktur. Yine ayetteki, 'O halde sen de onların hidayet yoluna uy ' buyruğunun Hz. Muhammed (s.a.v)'e bir emir olduğunda da şüphe yoktur. Binâenaleyh mesele, Allah'ın Hz. Muhammed (s.a.v)'e, peygamberlere hangi hususta uymasını emrettiği konusunu belirlemektir. Bu hususta bazı âlimler: "Bundan murad, Hz. Peygamber (s.a.v)'in onlara, şeriatlarının müşterek olduğu hususlarda uymasıdır. Bu hususlar da tevhid inancı ile zatı, sıfatları, fiilleri ve diğer akli meselelerde Allah'a uygun olmayan şeylerden Allah'ı tenzih etmedir" demişlerdir. Bazıları: "Bundan murad, akılsız ve cahil kimselerin eziyetlerine katlanıp onları affetmek gibi, bütün güzel ahlak ve olgun sıfatlar hususunda, peygamberlere uymasındır" demişlerdir. Diğer bazıları da: "Bundan murad, delillerin (ayetlerin) tahsis ettiği (sınırlandırdığı) konular dışında, o peygamberlere şeriatlarında uymaktır" demişlerdir. Muradın böyle olması halinde bu âyet, "Bizden önceki ümmetlerin şeriatlarının, bizim için de geçerli ve gerekli" olduğu hususuna bir delil olur. Diğer bazı alimler de şöyle demişlerdir: "Allah Teâlâ, peygamberlerin şirkten kaçınıp, şirkin bâtıllığını göstermek için gayret sarf ettiklerini açıklamak için, bir önceki âyette peygamberlerden bahsetmiştir. Bunun delili ise, Hak Teâlâ'nın o âyetleri, "Eğer onlar (Allah 'a) şirk koşsalardı, yapa geldikleri her şey kendi hesaplarına elbette boşa gitmişti" (el-En'am, 6/88) diye sona erdirmiş, sonra da, "Şimdi onlar, bunları tanımayıp kâfir olurlarsa, biz ona bunları inkar etmeyen bir kavmi vekil kılarız" (el-En'am, 6/89) sözü ile, peygamberlerin Tevhid'de sebat edip, şirki inkâr ettiklerini te'kid etmiştir. Daha sonra da bu âyette, "Onlar, Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir" buyurmuştur. Yani, "Cenâb-ı Hak bu peygamberleri, şirki iptale, tevhid akidesini ise ispata ulaştırmış, iletmiştir. O halde, "Onların hidayetine uy" yani, şirki nefyedip tevhid-i ispat etme hususunda onlara uy ve bu konuda cahil kimselerin göstermiş olduğu kabalık ve beyinsizliklere katlan" demektir. Başkaları da: "Lafız, mutlaktır; ayrı bir delilin tahsis ettiği durumlar hariç, lafız bütün bu mânalara hamledilebilir" demişlerdir”³².

Muhammed Abduh (ö. 1323/1905), Râzî'nin görüşlerini verdikten sonra konuyu dört maddede özetlemektedir: “1. Bütün peygamberlerin icma ettikleri tevhid ve tenzihdir. 2. Övülen ahlak ve yüksek sıfatlarını örnek almaktır. 3. Aksi bir delil bulunmadıkça onların ahkâmına uymaktır. 4. Bu ayetteki ifade umumidir, dolayısıyla tabii olunacak şeyler de umumidir.”³³

İbn-i Âşûr, önceki ümmetlerin yoluna uyma konusunda dört görüş

³⁰ Zemahşerî, *Keşşâf*, c. 2, s. 370.

³¹ Ebu's-Sena Şihabuddin Mahmud el-Âlûsî, *Rûhu'l-Me'ânî fi Tefsîri'l-Kur'ânî'l-'Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî*, Dâru İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut trs., c. 7, s. 216; Vehbe ez-Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-Münîr fi'l-Akîdeti ve'ş-Şerîati ve'l-Menhec*, Daru'l-Fikr, Beyrut 2009, c. 4, s. 297.

³² Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, c. 13, s. 74.

³³ Muhammed Abduh, *Tefsîru'l-Menâr*, Daru'l-Menar, Kahire 1947, c. 7, s. 598.

olduğunu bildirir: 1. Malikî mezhebinin görüşü: Öncekilerin şeriatleri bizim için de geçerlidir. Çünkü Allah onları bize de tebliğ etmiştir. 2. Şafî ve Zahirîlerin görüşü: Önceki şeraitler bizim için geçerli değildir. Çünkü Allah herkes için ayrı yol ve yöntem belirlemiştir. 3. Hz. İbrahim'in (a.s.) dinine uyulması gerekir. Çünkü Allah, sana İbrahim'in hanîf dinine uymanı emretti, buyurmaktadır. 4. Hz. İsa'nın (a.s.) şeriatına uymak gerekir. Çünkü en son gelen hükümler ondadır. Bu ise en zayıf görüştür.”³⁴ İbn-i Atiyye (ö. 546/1151), Peygamberimizin bi'setten önce hangi şeriate tabii olduğu hususunda ihtilaf olduğunu belirtmiştir. Bazı alimler, Hz. Musa, Hz. İsa, Hz. İbrahim'in şeraitleridir, demişler, bazı alimler ise bu konuda bir görüş belirtmemişlerdir,³⁵ diyerek bu konudaki ihtilaflara dikkat çekmiştir. İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1200) ise konuya farklı bir noktadan bakarak; “İbnü's-Saib'e göre, onların şeriatlerine ve sünnetlerine uyması anlamına geldiğini, Zeccâc'a (ö. 311/923) göre ise onların sabrını örnek alması” anlamına geldiğini ifade etmektedir.³⁶

Bazı müfessirler ise bu ayetin, önceki ümmetlerin şeriatına uymanın gerekliliğine delil olamayacağını savunmuşlardır. Bu konuda Beydâvî'nin (ö. 685/1288) görüşü şöyledir: “Onların hidayetinden maksat, Tevhid'dir, her ümmette farklı olan furu' meseleler değildir. Ayette geçen ifade umumi olduğu için bunu tesis etmek mümkün değildir. Bu ayet, Hz. Peygamber'in kendinden önceki şeriatlara uyacağına dair bir delil olmaz.”³⁷ Tabâtabâî (1892/1981) de benzer görüşü dile getirerek şöyle der: “Peygamberimize onların hidayetine uy (ittiba et) denilmiştir, onlara değil. Çünkü Peygamberimizin şeriatı onların şeriatını nesh etmiştir, ancak onların kitabını gözetleyici, muhafaza edici (müheymin) dir. Hidayet Allah'a aittir. Hidayetin önceki peygamberlere izafe edilmesi onların şerefini yüceltmek içindir. Bazıları bu ayetle peygamberin ve ümmetinin öncekilerin şeriatına -nesh edildiğine dair hüküm olanlar hariç- uymaları gerektiğine delil getirmişlerdir. Bu ifade “onlara uy” şeklinde olsaydı, bu iddiaları doğru olurdu. Halbuki ifade öyle değildir.”³⁸

Usulü Fıkıhçılarımız ise, önceki kitaplardaki hükümlerin bizim için delil olmasını “*şer'u men kablena*” şeklinde formüle etmişlerdir. Allah'ın önceki resuller vasıtasıyla geçmiş ümmetlere gönderdiği ahkamları biz mükellef miyiz, değil miyiz? Bu konuyu şöyle açıklayabiliriz.

Önceki ümmetlere gönderilen hükümleri iki kısımda değerlendirebiliriz. Birincisi, bizim şeriatımızda zikredilmeyen ahkamdır ki, bunlardan kesinlikle sorumlu değiliz. İkincisi ise bizim şeriatımızda zikredilen ahkamdır. Bu ise üç kısımdır.

³⁴ İbn-i 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, c. 7, s. 358-359.

³⁵ İbn-i Atiyye, *el-Muharrerü'l-Vecîz*, c. 2, s. 318.

³⁶ Ebu'l-Ferec Cemaluddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed el-Kureşî el-Bağdadî İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr fi'l-İlmî't-Tefsîr*, Mektebetü'l-İslamî, Beyrut 1984, c. 3, s. 81-82.

³⁷ Kadı Nasuriddin Ebî Sevd Abdillâh Ebî Ömer Muhammed el-Beydâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, thk. Abdulkadir İrfân, Dâru'l-fikr, Beyrut 1996, c. 2, s. 171.

³⁸ Muhammed Hüseyin et-Tabâtabâî, *el-Mîzân fi Tefsîri'l-Kur'ân*, Müessesetü'l-alemî, Beyrut 1997, c. 7, s. 270.

a. Kur'an'da nesh edildiği bildirilen hükümlerdir. İttifakla bu ahkamdan sorumlu tutulmayız. *"Yahudilere bütün turnaklı hayvanları haram kıldık. Sığır ve koyunun içyağlarını da haram kıldık. Yalnız sırtlarında yahut bağırsaklarında bulunan veya kemiğe karışan yağları haram kılmadık. Haddi aşmalarından ötürü onları bu şekilde cezalandırdık. Şüphesiz ki Biz hep doğru söyleriz."* (el-En'am 6/146) ayetinde zikredilen hususlar Hz. Musa'nın şeriatında haddi aşmalarından ötürü yahudilere özel olarak haram kılınan hükümlerdir ki bizim şeriatımızda bu tür yasaklar yoktur.

Yine Yahudilerde savaş sonrası ganimet alınmasının haram olması, tevbe için nefsin öldürülmesi, necasetten arındırmak için elbisenin kesilmesi hükmü bizim şeriatımızda nesh edilmiştir.³⁹

b. Şeriatımız tarafından kabul edilen önceki ümmetlere verilen hükümler bizim için de geçerlidir. Oruç (el-Bakara, 2/183) ve kurban gibi ibadetler bizim şeriatımızda da kabul edilmiştir.⁴⁰

c. Kur'an'ın inkar veya ikrar etmeksizin ifade ettiği hükümlerde ihtilaf vardır. Yahudilerdeki kısas hükmü (el-Maide, 5/45) bir durum tespiti olarak anlatılmış, bizimle ilgisinin olup olmadığı açıklanmamıştır.⁴¹

Bu konuda ulema ihtilaf etmiştir. Hanefî ve Malikilerin cumhuru ve bazı Şafiiler öncekilere ait hükmün bizim içinde geçerli olduğunu kabul etmişler, Eş'ariler, Mutezile ve Şia ise önceki milletlere emredilen hükümlerin bizim için şeriat olmayacağı görüşündedirler.

Birinci görüşü savunanlar, *"İşte onlar, Allâh'ın hidâyet ettiği kimselerdir. Onların yoluna uy ve de ki: "Ben ona karşılık sizden bir ücret istemiyorum. O, sadece âlemlere bir öğüttür."* (el-En'am, 6/90), *Sonra sana: "Allâh'ı birleyerek İbrâhim'in yoluna uy; o, ortak koşanlardan değildi" diye vahyettik.* (en-Nahl, 16/123), *O, "Dini doğru anlayıp hükümlerini uygulayın ve o hususta tefrikaya düşmeyin!" diye, din esasları olarak Nuh'a emrettiğini, hem sana vahyettiğimizi, keza İbrâhim'e, Mûsâ'ya, İsâ'ya emrettiğimizi sizin için de din kıldı..."* (eş-Şura, 42/12) ayetlerini delil getirmişlerdir.

İkinci görüşü savunanlar ise *"Sana da kendinden önceki Kitabı doğrulayıcı ve onu kollayıp koruyucu olarak Kitabı gerçeğe indirdik. Artık onların aralarında Allâh'ın indirdiğiyle hükmet ve sana gelen gerçekten ayrılıp onların keyiflerine uyma! Sizden her biriniz için bir şeri'at ve bir yol belirledik. Allâh isteseydi, hepinizi bir tek ümmet yapardı, fakat size verdi(ğ)i ni'met(ler)i içinde sizi sınamak istedi. Öyleyse hayır işlerine koşun, hepinizin dönüşü Allah'adır. O size ayrılığa düştüğünüz şeyler(in hakikatin)i haber verecektir."* (el-Maide, 5/48) ayetini delil getirmişlerdir.

³⁹ Vehbe ez-Zuhaylî, *el-Vecîz fî Usûli'l-Fıkh*, Daru'l-Fıkr, Beyrut 1995, s. 101-102; Abduvahhab el-Hallâf, *İlm-i Usûli'l-Fıkh*, Mektebetü't-Da've, Mısır 1956, s. 94.

⁴⁰ Muhammed Ebû Zehrâ, *Usûli'l-Fıkh*, Daru'l-Fıkrî'l-'Arabî, Mısır 1958, s. 305-306.

⁴¹ Abdülkerîm ez-Zeydan, *el-Vecîz fî Usûli'l-Fıkh*, Müessesetü Kurtuba, Bağdat 1976, s. 264-265.

Zuhaylî, ulemanın büyük çoğunluğunun birinci görüşü savunduğunu, kendisinin ise ikinci görüşü benimsediğini gerekçesiyle açıklar.⁴²

Elmalılı Hamdi Yazır'ın bu konudaki görüşleri meseleyi vuzuha kavuşturmaktadır. “Ulema, ilmi usulde ve bu âyetin tefsirinde bunu mevzu bahs etmişlerdir. Bir kısmı mâdem ki bu minval üzere her ümmete bir şîr'a tahsis olunmuştur. O halde mukaddem olan şeriat, muahhar olan ümmetin şeriatı değildir, demişler. Diğer bir kısmı ise ya'ni bizden evvelki ümmetin şeriatı bizim de şeriatımızdır, fakat mutlak değil, mensuh olmamak şartıyla demişlerdir. Buna göre İncil veya sünnet-i İsa ile nesh edilmemiş olan ahkâm-ı Tevrat nesârânın da şeriatı olduğu gibi Kur'an veya sünneti Muhammediyye ile neshedilmemiş olan Tevrat ve İncil'in ahkâmı müslümanların da şeriatı demektir. Ve binaenaleyh mensuh olmayan, ya'ni nusus-ı islâmiyyeye muhalif bulunmayan ahkâmı Yehud ve Nesârâ ile müslümanların amel etmesi caiz olacaktır. Lâkin şudur ki bizden evvelki ümmetlerin şeriatı bizim de şeriatımızdır, lâkin mutlak değil. Allah'ın kitabında ve Resulün sünnetinde nakletmiş olması şartıyla. Binaenaleyh neshedilmemiş olmak muhalif bulunmamak kâfi değil, Kur'anın veya Peygamberin tasdikinden geçmiş olması da şarttır. Bu suretledir ki öncekilerin şeriatı bizim şeriatımızdan bir cüzdür ve bizim şeriatımız hepsini muhittir (kapsayıcı). Bunun için Kur'anın ümem-i salife, Tevrat ve İncil hakkında naklettiği kısas-u ahkâmı onlardaki tafsîlâta göre değil, Kur'anın ifadesine ve Resulullah'ın beyanına göre anlamak lâzım olduğu gibi. “Kur'anda falan hüküm, Yehud veya Nesârâ veya diğerleri hakkındadır, mesela ayette geçen “Tevrat'ta onlara farz kıldık...” (el-Maide, 5/45) ifadesi Yahudilere aittir, binaenaleyh biz müslümanların şeriatı değildir” demekle de kalmamalıdır. İşte Allah böyle her ümmete bir şîr'a vermiş ve onların hepsini de ümmeti Muhammed'e tahsis ettiği şîr'a olarak nâzil bilhak olan bu kitabı ekmel ile, minhac-ı İslâm'da cem etmiştir.⁴³

Kur'ân ile diğer Kutsal Kitapları birbirinden tamamen ilgisiz düşünmek gerçeğe uygun değildir. Bilâkis İslâm, Hz. Âdem (as)'den beri gelen, özellikle Hz. Nûh, Hz. İbrâhîm, Hz. Mûsâ ve Hz. İsâ tarafından yenilenen dinin son halkasıdır. Kur'ân, sadece Hz. Muhammed (sav)'in değil aynı zamanda vahiy geleneğinin tekamülü ve bir senedi hükmündedir. İşte Usûl-i Fıkıh ilminde “*Şer'u men kahlenâ*” diye meşhur olan delilin de dayanağı budur. Böylece onlardan geldiği sabit olan hükümler Müslümanlar tarafından da delil sayılmaktadır. Bu da bütün insanlık tarihindeki nübüvvet mirasına sahip çıkma adına, ideal ve evrensel bir tezahürdür. Aynı zamanda Kur'an'ın evrenselliğini gösteren en önemli husustur. Çünkü tarihen kesin ve objektif belgelerin hiç kalmadığı önceki peygamberlerin tarihi gerçekliklerinin başlıca belgesi de Kur'ân olmaktadır.⁴⁴

⁴² Diğer deliller ve gerekçe için bkz., Zuhaylî, *el-Vecîz*, s. 103-104.

⁴³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 2, s. 1699.

⁴⁴ Adil Öksüz, *Ceza Hükümleri Açısından Tevrât ve Kur'ân*, Yeni Akâdemi Yay, İzmir 2006, s. 12-13.

III. Önceki Kitapların Nesh Edilmesi Meselesi

Nesh luğatte, izale etmek, gidermek, yok etmek, değiştirmek, tahvil ve nakletmek manalarına gelir.⁴⁵ İstılahta ise, bir nassın hükmünü daha sonra gelen bir nas ile kaldırmaktır.⁴⁶

Nesh konusu Tefsîr Usûlü'nün tartışmalı konularından biridir. Şöyle ki, prensip itibariyle neshin aklen caiz olduğu konusunda İslam alimleri ittifak etmişlerdir. Neshin pratikte özellikle de önceki şeriatlarda vuku bulduğu görüşü hakimdir. Kur'an'da neshin varlığı konusunda ise alimlerin çoğunluğu müspet görüş belirtirken, bazı alimler ise neshin aklen caiz, eski semavi kitaplarda mevcudiyetini kabul eder ve Kur'an'ın kendinden önceki dinleri neshettiğini, ancak Kur'an'ın kendi içinde neshin olmadığını iddia etmişlerdir. Ebu Müslim Muhammed el-İsfehânî (ö. 322/934) ve Ömer Rıza Doğrul (1893-1952) bu görüştedir.⁴⁷

Kur'an'da önceki peygamberlere vahyedilen hükümlerin tamamının nesh edildiğine dair bir ayet yoktur. Nesh edilen hükümler yukarıda zikrettiğimiz gibi Kur'an'da açıkça nesh edildiği bildirilen birkaç hükümden öteye geçmemektedir. Bunların sayısı konusunda bile alimler ittifak halinde değillerdir. Şah Velîyullah ed-Dehlevî (1702/1764) nesh konusunun Tefsîr Usûlünde çok ihtilafı ve zor bir konu olduğuna işaret ettikten sonra, mütekaddimunun neshin alanını çok genişlettiğini, tahsis ve istisna olan ifadeleri de neshin içinde değerlendirerek Kur'an'daki nesh ayetlerini beş yüze kadar çıkardıklarını Suyutî'nin bunları tenkit ederek sayıyı yirmiye düşürdüğünü söyler. Dehlevî bu yirmi ayeti inceleyerek bunlardan sadece beşinde nesh olduğunu vurgular.⁴⁸

Nesh emir ve nehiy konusunda söz konusudur. İtikadî meselelerde, ibadet ve muamelatın usulüne dair konularda neshin olmadığı konusunda ittifak vardır. Çünkü bütün semavi dinlerin getirdiği temel esaslar aynıdır. Değişen kısmı toplumsal değişme ve gelişmeyle ilgili olan tâli konulardır.⁴⁹ Çünkü neshin hikmeti, kulların maslahatını gözetmek ve onlara kolaylık sağlamaktır.⁵⁰

Şâtîbî'ye (ö. 790/1388) göre zarûriyyât, hâciyyât ve tahsîniyyât konularındaki temel hükümler bakımından şeriatlar arasında bir fark bulunmamakla birlikte, teferruat denilen cüz'î konularda neshin varlığı söz konusudur.⁵¹ Bütün semavi dinlerde muamelât ve ibadetler, nefsi güzelleştirip olgunlaştırmayı, toplumun selametini, yardımlaşma ve kardeşlik bağlarını korumayı hedef edindiği için genel esaslarda birleşir. Toplumların yapıları farklılık arzettiği için daha çok bu alanlarda nesh söz konusu olmuştur.

⁴⁵ Menna' el-Kattan, *Mebâhis fî 'Ulûmi'l-Kur'an*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1993, s. 232.

⁴⁶ Subhî es-Sâlih, *Mebâhis fî 'Ulûmi'l-Kur'an*, Daru'l-İlm, Beyrut 1981, s. 261.

⁴⁷ İsmail Cerrahoğlu, *Tefsîr Usûlü*, Ankara 1979, s. 124-125.

⁴⁸ Şah Velîyullah Ahmed b. Abdurrahman ed-Dehlevî, *Fevzu'l-Kebîr fî Usûli't-Tefsîr*, Arapça'ya çev. Selman el-Hüseynî en-Nedvî, Beyrut 1987, s. 53-60.

⁴⁹ Kattan, *Mebâhis*, s. 233.

⁵⁰ Kattan, *Mebâhis*, s. 240.

⁵¹ Ebû İshâk eş-Şâtîbî, *el-Muvâfakât*, thk. Abdullah Draz, Dâru'l-Ma'rife, Beyrût 1994, c. 2, s. 109.

Âmidî (ö. 651/1233), “Hz. Muhammed (sav)’in şeriatı, evvelki şeriatları nesh etmiştir” ifadesi ile iki hususun anlaşılması gerektiğini ifade eder: Bunlardan birincisi, Hz. Muhammed (sav)’in şeriatı, önceki şeriatların hükümlerini kaldırmıştır. İkincisi, Hz. Peygamber, bunlarla amel etmemiştir. Bu hükümlerden onun şeriatıyla nesh edildiği sabit olmayanlar zarureten devam eder, nesh edilmiş olmaz.⁵²

IV. Kur'an'ın Tahrîf Meselesine Bakışı

Kur'an kutsal kitapların tahrîf⁵³ şekillerini, tahrîf⁵⁴ (bozmak), tebdîl⁵⁵ (değiştirmek), ketm⁵⁶ (hakikati veya nassı gizlemek), lübs⁵⁷ (hakkı batıla karıştırmak) ve leyy⁵⁸ (kelimeleri eğip bükerek farklı anlamlara gelecek şekilde telaffuz etmek) kelimeleriyle ifade etmektedir. Tahrîf, tebdîl şeklinde olur ki bu azdır. Ya ayetleri unutma ve gizleme, ya da batıl şekilde te’vîl etmek, tahrîfin en fazla olan şeklidir⁵⁹.

Tahrîfi yapan ve ayetleri gizleyen Benî İsrail uleması, tahrîf ettikleri ise Tevrat’tır. Onlar helali haram, haramı helal gösterirler⁶⁰. Razî (ö. 606/1209), tahrîfin hem lafızda hem manada olabileceğine dikkat çektikten sonra sözlerini şöyle sürdürerek tahrîfçiler ve tahrîf edilen konularla ilgili bir ayırma dikkat çekmiştir: Tahrîfçiler Hz. Musa zamanındaki kimselerse, Hz. Muhammed ile ilgili olmayan konularda tahrîf yapmışlardır. Eğer tahrîfçilerden maksat Peygamberimiz dönemindeki yahudiler ise, Rasulullah’ın Tevrat’ta müjdelenmesiyle ilgili haberi tahrîf etmişlerdir⁶¹. İbn-i Kesîr (ö. 772/1372), Kitabı Allah’ın indirdiğinin aksine te’vil ettiler, Allah’ın söylemediğini ona söylediler diyerek, tahrîfin yorumda

⁵² Seyfuddîn Ebi’l-Hasan Ali b. Muhammed el-Âmidî, *el-İhkâm fi Usûli’l-Ahkâm*, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrût 1983, c. 4, s. 196.

⁵³ Konuyla ilgili tartışmalar için bkz. Goldziher, Ignaz, “*Ehl-i Kitaba Karşı İslam Polemiği I*” (çev. Cihad Tunç), AÜ. İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi, sayı 4, Ankara 1980, s. 151-170; Goldziher, Ignaz, “*Ehl-i Kitaba Karşı İslam Polemiği II*” (çev. Cihad Tunç), AÜ. İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi, sayı 5, Ankara 1982, s. 249-278; Adam, Baki, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, İstanbul 2001, s. 208-232; Adam, Baki, “*Kur’an’ın Anlaşılmasında Tevrat’ın Rolü*”, İslami Araştırmalar Dergisi, c. 9, sayı, 1-4, Ankara 1996, s. 167-176; Adam, Baki, “*Tevrat’ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış*”, AÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 36, Ankara 1997, s. 359-404; Gökçır, Necmeddin, “*Kur’an-ı Kerim Açısından İlahi Kitapların Tahrifi Meselesi*”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 2, İstanbul 2000, s. 221-256; Gaudeul, J.M.R. Caspar, “*Kitab-ı Mukaddes’in Tahrifi Konusunda Klasik İslami Kaynakların Yaklaşımı*”, (çev. Ali Erbaş), Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 7, Sakarya 2003, s. 131-167; Biçer, Ramazan, *İslam Kelamcılarına Göre İncil*, İstanbul 2004, s. 87-126; Tarakcı, Muhammet, “*Tevrat ve İncil’in Tahrifi ile İlgili Kur’an Ayetlerinin Anlaşılması Sorunu*”, *Usul*, 2 (2004/2), 33 - 54.

⁵⁴ el-Bakara, 2/75, en-Nisa, 4/46, el-Maide, 5/13, 41.

⁵⁵ el-Bakara, 2/59, el-A’raf, 7/162, el-Fetih, 48/15.

⁵⁶ el-Bakara, 2/159, 174, Âl-i İmran, 3/71, 287.

⁵⁷ el-Bakara, 2/42, Âl-i İmran, 3/71.

⁵⁸ Âl-i İmran, 3/78, en-Nisa, 4/46.

⁵⁹ İbn-i ‘Aşûr, *et-Tahrîr ve’t-Tenvîr*, c. 1, s. 568.

⁶⁰ Taberî, *Câmi’u’l-Beyân*, c.2, s. 141, İbn-i Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*, c. 1, s. 308, Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, c. 9, s. 239; Kurtubî, *el-Câmi’ li Ahkâmi’l-Kur’an*, c. 2, s. 213.

⁶¹ Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, c. 3, s. 144.

yapıldığına dikkat çeker⁶². Taberî (ö. 310/922) ise; Tevrat'ı değiştirirler, kendi elleriyle yazdıklarını cahil insanlara göstererek, "Allah'ın Musa'ya indirdiği kitap budur" dediklerine dikkat çekerek, tahrîfin lafızda olduğu kanaatindedir⁶³. İbn-i 'Âşûr (ö. 1973) da tahrîfin çoğunlukla yanlış yorum ve semavî kitapların manalarında yapılan hatalar olduğunu İbn-i Abbas'ın "tahrîf, fesâdu't-te'vîldir", rivayetine dayandırır⁶⁴.

Tefsîr kitaplarımızda tahrîfe örnek olarak sunulan iki konu vardır. Biri Hz. Peygamber'in gelişinin müjdelenmesi⁶⁵ diğeri ise yahudilerin recm ile ilgili ayeti had cezasıyla değiştirmeleridir. Bu iki olay Hz. Peygamber dönemindeki yahudiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Recm olayında Peygamberimizin Tevrat'taki bu hükmü okumalarını istediğinde recm ayetini parmaklarıyla kapayarak göstermemeye çalıştıkları rivayet edilmektedir⁶⁶. Bu rivayet Kutsal kitaplardaki tahrîfin peygamberimiz zamanındaki Yahudiler tarafından sınırlı bir şekilde yapıldığı ve hükümleri gizleme şeklinde gerçekleştirildiği görüşünü kuvvetlendirmektedir. Risaletin son zamanlarında vahy edilen ayetlerde Rasulullah'ın Yahudiler hakkında hüküm verirken Tevrat'a göre hüküm vermesini istemektedir.

Tevrat'ın tahrîfi meselesinde İslam alimleri üç farklı görüştedirler. 1. Tevrat'ın ekseri kısmının tahrîf edildiğini savunanlar. Tevrat'ın çoğu kısmının lafız ve mana bakımından tahrif edildiğini savunanların başında İbn-i Hazm (ö. 456/1064) gelmektedir. İbn-i Hazm mevcut ilahi kitapların metin ve kaynak kritiğini yapmış ve bu kitapların özellikle de Tevrat'ın ilahi vasıfta bir kitap olacağını reddetmektedir⁶⁷. Karâfi (ö. 684/1286) de tahrîfin lafız ve manada olduğunu iddia etmektedir⁶⁸. İbn-i Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1351) ise Tevrat nüshaları arasındaki farklılıklara dikkat çekerek bazı ekleme ve çıkarmaların yapıldığını söylemektedir⁶⁹. 2. Tevrat'ta tahrîfin olmadığını savunanlar. Bunların başında İbn-i Haldun (ö. 808//1406) gelmektedir. Ona göre tahrîf ve tebdîlin Tevrat'ın metninde değil, te'vilinde olduğu görüşündedir. O, Maide Suresi'nin 43. ayetini esas alarak, içinde "Allah'ın hükmü" bulunan Tevrat'ın lafızlarının değişmediğini ileri sürmektedir. Goldziher, İbn-i Haldun'un bu görüşünün Mukaddimesi'nin başında olduğunu zikretmektedir⁷⁰. Ancak bu görüşler Mukaddime'nin pek çok nüshasında bulunmamaktadır. Gökkır, makalesinde bu görüşleri Pîrîzâde Muhammed Sahib'in tercümesinde bulunduğunu ifade

⁶² İbn-i Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, c. 3, s. 66.

⁶³ Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, c. 8, s. 251.

⁶⁴ İbn-i 'Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, c. 5, s. 75, c. 6, s. 143.

⁶⁵ Ebu Muhammed el-Hüseyin b. Mesud el-Bağavî, *Me'alimu't-Tenzil*, thk.: Muhammed Abdullah en-Nemr, Daru Tîbe, Beyrut 1409, c. 3, s. 33; Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, c. 7, s. 381

⁶⁶ İbn-i Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, c. 3, s. 113.

⁶⁷ Geniş bilgi için bkz. Ebu Muhammed Ahmed b. Said İbn-i Hazm, *el-Fasl fi'l-Milel ve'l-Ehvâi ve'n-Nihal*, Daru'l-Marife, Beyrut 1986, s. 116-224.

⁶⁸ Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Pınar Yayınları, İstanbul 2010, s. 226.

⁶⁹ Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, s. 229.

⁷⁰ Goldziher, Ignaz, *"Ehl-i Kitaba Karşı İslam Polemiği II"* (çev. Cihad Tunç), AÜ. İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi, sayı 5, Ankara 1982, s. 257.

etmektedir⁷¹. Makrizî'nin (ö.845/1442) görüşleri ise biraz farklıdır. O, tahrîfin Tevrat'la değil, onun tefsiri olan Mişna ile ilgili olduğunu ileri sürmüştür⁷². 3.Tevrat'ın tahrîfinin kısmî olduğunu savunanlar. İbn-i Teymiyye (ö. 728/1328) Tevrat'ın bütününde bazı ufak tefek lafzî tağyir ve tebdilin olabileceğini kabul etmekle birlikte, onun hükümlerinin lafzında bunu mümkün görmemektedir⁷³. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır ise Yahudilerin Tevrat'ı yorumda ve başka dillere tercümede tahrif ettiklerini ifade etmektedir⁷⁴.

V. Kur'an'ın Kutsal Kitaplara Atıfta Bulunma Sebepleri

a. Peygamberlerin Amaç Birliği

Kur'an önceki kitapları tasdik etmesinin amacı peygamberlerin insanları hidayete ve kurtuluşa ermeleri için çağırdıkları tevhid, iyiliği emretme ve kötülüğü nehyetme, adaleti gerçekleştirme, va'd ve va'id, va'zu nasihat ve ahlak ilkeleri bütün dinlerde bir olduğunu tashih etmektedir.⁷⁵

Kur'an'ın geçmiş ümmetlerle olan alakasını ifade eden ayetlerin sibakında iman konularından bahseder. “Sizin yanınızda bulunan Tevrat'ı tasdik etmek üzere indirdiğim Kur'ân'a iman edin, onu inkâr edenlerin başını siz çekmeyin. Âyetlerimi az bir fiyatla, yani dünya menfaati karşılığında satmayın. Asıl Bana karşı gelmekten sakının.” (el-Bakara, 2/41) Kur'an ehl-i Kitab'ı imana çağırırken akide ve iman esaslarının kaynağının aynı olduğuna vurgu yapmaktadır. “Onlara: "Allah'ın indirdiği bu Kur'ân'a da iman edin!" denildiği vakit: "Biz sadece bize indirilene inanırız!" derler. Kur'ân, ellerindeki Tevrat'ı tasdik eden hak kitap olmasına rağmen, kendi kitaplarından başkasını inkâr ederler. Onlara de ki: "Size gönderilen Tevrat'a inanma iddianızda samimi iseniz, peki ne diye daha önce, Allahın nebîlerini öldürüyordunuz?" (el-Bakara, 2/91) Aynı zamanda müminleri Allah'ın indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaplara iman etmeyi emretmektedir. “Ey inananlar, Allah'a, Elçisine, Elçisine indirdiği kitaba ve daha önce indirmiş bulunduğu kitaba inanın. Kim Allâh'ı, meleklerini, kitaplarını, elçilerini ve âhiret gününü inkâr ederse o, uzak bir sapıklığa düşmüştür.” (en-Nisa, 4/136)

b. Peygamberimizin Önceki Kitaplarda Müjdelenmesi

Kur'an diğer kitaplarla ilişki kurarken Peygamberimizin son peygamber olarak önceki kitaplarda müjdelendiği bilgisini bize sunmaktadır. “Onlara, Allah katından, ellerinde ki Tevrat'ı tasdik eden bir Peygamber gelince, O Ehl-i kitaptan bir kısmı, güya gerçeği hiç bilmiyorlarmış gibi, Allah'ın kitabını arkalarına atarak ondan yüz çevirdiler de” (el-Bakara, 2/101). “Kendilerine kitap

⁷¹ Necmeddin, Gökkır, “Kur'an-ı Kerim Açısından İlahi Kitapların Tahrifi Meselesi”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 2, İstanbul 2000, s. 211.

⁷² Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, s. 231-233.

⁷³ Ahmed b. Abdulhalim İbn-i Teymiyye el-Harranî, *el-Cevâbu's-Sahîh limen Beddele Dine'l-Mesih*, Kahire 1964, c. 1, s. 367.

⁷⁴ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. 1, s. 506.

⁷⁵ İbn-i 'Aşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, c. 1, s. 59.

verdiğimiz ümmetlerin bilginleri o Peygamberi, kendi öz evlatlarını tanıdıkları gibi tanırlar. Ama kendilerine acımayıp kendi kendilerini en büyük hüsrana uğratanlardır ki iman etmezler.” (el-En’am, 6/20)

c. Dinin Kaynağının Tek Olması

Kur’an’da ifade edilen bazı iman ve temel esasların önceki kitaplarda da gerçek birer va’d olduğunu ifade eder. “Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır. Onlar Allah yolunda mücadele ederler, öldürürler ve öldürülürler. Bu Allah’ın Tevrat’ta da, İncil’de de, Kur’an’da da üstlendiği gerçek bir vaaddir.” (et-Tevbe, 9/111) Allah Kur’an’da müminleri kendilerinden öncekilerin yoluna erdirmek istemektedir. “Allâh size (helâl ve harâm olanı) açıklamak ve sizi, sizden öncekilerin yasalarına iletmek ve günâhlarınızı bağışlamak istiyor. Allâh bilendir, hüküm ve hikmet sâhibidir.” (en-Nisa, 4/26) Allah’tan sakınmanın (Takva) kitap verilenlere de tavsiye edildiğini bildirmektedir. “Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allah’ın mülküdür. Biz gerçekten, hem sizden önce Ehl-i kitaba, hem de size, Allah’a karşı gelmekten sakınmanızı emrettik.” (en-Nisa, 4/131)

Bu durum kitaplar arasındaki kaynak, hedef ve gaye birliğini vurgulamaktadır. Dinler arasındaki ahkam ile alakalı hükümler farklı olmasına rağmen Allah’a kulluk Kur’an’da ortak bir ilke olarak kabul edilmektedir. “Andolsun Nûh’u kavmine gönderdik: “Ey kavmim, dedi, Allah’a kulluk edin, sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. Doğrusu ben, size büyük bir günün azâbın(ın inmesin)den korkuyorum.” (el-A’raf, 7/59) “Âd(kavmin)e de kardeşleri Hûd’u (gönderdik): “Ey kavmim, Allah’a kulluk edin, sizin O’dan başka tanrınız yoktur. (O’na karşı gelmekten) sakınmaz mısınız?” dedi.” (el-A’raf, 7/65) “Semûd(kavmin)e de kardeşleri Sâlih’i (gönderdik): “Ey kavmim dedi, Allah’a kulluk edin, sizin O’ndan başka tanrınız yoktur...” dedi. (el-A’raf, 7/73). “Medyen’e de kardeşleri Şuayb’i (gönderdik): “Ey kavmim, dedi, Allah’a kulluk edin, sizin O’ndan başka tanrınız yoktur” dedi. (el-A’raf, 7/85). “Andolsun, “Allâh, ancak Meryem oğlu Mesih’tir.” diyenler elbette kâfir olmuşlardır. Halbuki Mesih demişti ki: “Ey İsrâil oğulları, benim Rabbim ve sizin Rabbiniz olan Allah’a kulluk edin” dedi. (el-Maide, 5/72). “Andolsun biz, her millet içinde: “Allah’a kulluk edin, şeytân(a tapmak)dan kaçının” diye bir elçi gönderdik...” (en-Nahl,16/36)

d. Kur’an’ın ve Son Dinin Mükemmelliği

Kur’an önceki kitapları tasdik etmekle birlikte onların hükümlerini denetlemekte, her şeyi mükemmel bir şekilde tafsil etmektedir. Kur’an ilk peygamberle başlayan doğru yola iletmek üzere insanlığa rehberlik etmekte ve ışık tutmaktadır. “Ey kavmimiz, dediler, biz Mûsâ’dan sonra indirilen, kendinden öncekini doğrulayan, gerçeğe ve doğru yola götüren bir Kitap dinledik.” (el-Ahkaf, 46/30)

Kur’an ilahî kitapların mehasinini kendisinde barındırır, bu yüzden o mübarek olarak vasıflandırılmıştır. “Bu da Anakent (Mekke’y)i ve

çevresindeki(kasaba)ları uyarman için sana indirdiğimiz feyz kaynağı ve kendinden önceki (Tanrı Kitabı)nı doğrulayıcı bir Kitaptır". (el-En'am, 6/92)

e. Kur'an'ın İ'cazını Ortaya Koyması

Kur'an'ın kendinden önceki kitapları tasdik etmesi, ilahi hakikatlerin fitrata uygun, aklın verileriyle uyumlu, hiçbir peygamberin aksine davranamayacağı bir durumdur. Bu Kur'an'ın i'cazına işarettir. Çünkü peygamberimiz ümmî olarak gönderilmiş, önceki kitapların hakikatlerine vakıf olması mümkün değildir. Kur'an'ın bu haberleri bildirmesi onun i'caz yönlerinden birini ortaya koymaktadır.⁷⁶

Sonuç

İslam Allah'ın vahiyle gönderdiği dinin adıdır. Bu bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri tek hakikat ve farklı ahkamdan ibarettir. Tek hakikat Tevhid ilkesidir, yani Allah'ın tek mabud ve yaratıcı olduğu, hiçbir ortağının olmadığı gerçeğini kabul etmek, peygamberleri ve onların getirdiği vahyi ve ahiret gününün varlığını ve hesap gününü kabul etmektir. Ahkam ise her peygambere farklı şekillerde verilmiştir. Kur'an önceki peygamberlerin getirdikleri Tevhid ve inanç esaslarını kabul ve tasdik eden ve onları devam ettiren bir kitaptır. Bu sebeple önceki kitapları ve peygamberleri tasdik etmekte, onların getirdikleri ahkâmın bazılarını tafsîl, bazılarını tekmîl, bazılarını da iptal etmektedir.

Bunu yaparken önceki kitapların bazı ahkâmının nesh edildiğine, bazı ahkâmının din adamları tarafından tahrîf ve tebdil edildiğine dikkat çekmektedir. Kur'an'ın Kutsal kitaplara bakışını bu açıdan değerlendirmek gerekir. Bu sebeple önceki kitapların hükümlerini ne toptan red ne de toptan kabul edebiliriz. Bu hükümleri müheymin ve tafsîl vasfını içeren Kur'an'ın getirdiği esas ve hükümlerle test etmemiz gerekir. Kur'an'ın kabul ettiği veya revizyona tabi tutarak kabul ettiği hükümleri kabul etmemiz ve onlarla amel etmemiz gerekir. Onun reddettiği tebdil ve tahrif edilmiş hükümlerini bizim de reddetmemiz gerekir. Çünkü önceki kutsal kitaplar, Kur'an-ı Kerim gibi Allah'ın hıfz ve koruması altında olmamış ve tarihen de bu koruma yazı ve hafızayla mümkün olmamıştır. Bu sebepten dolayı da yeni bir peygamber ve kitabın gönderilmesi ve dinin ahkâmının mükemmel hale getirilmesi ve peygamberimiz aracılığıyla son şeklini alması zorunluluk olmuştur.

Kaynaklar

Abduh, Muhammed, *Tefsîru'l-Menâr*, Daru'l-Menar, Kahire 1947.

Adam, Baki, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, Pınar Yayınları, İstanbul 2010.

Âlûsî, Ebu's-Sena Şihabuddin Mahmud, *Rûhu'l-Me'ânî fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-'Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî*, Dâru İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut trs.

---

⁷⁶ İbn-i 'Aşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, c. 1, s. 98.

- Âmidî, Seyfuddîn Ebi'l-Hasan Ali b. Muhammed, *el-İhkâm fî Usûli'l-Ahkâm*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût 1983.
- Bağavî, Ebu Muhammed el-Hüseyin b. Mesud, *Me'alimu't-Tenzîl*, thk. Muhammed Abdullah en-Nemr, Daru Tîbe, Beyrut 1409
- Beydâvî, El-Kadı Nasuriddin Ebî Sevd Abdillâh Ebî Ömer Muhammed, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, thk. Abdulkadir İrfan, Dâru'l-fikr, Beyrut 1996.
- Bikâ'î, Burhanuddin Ebu'l-Hasen İbrahim b. Ömer, *Nazmu'd-Dürer fî Terâtibi'l-Âyâtî ve's-Süver*, Daru'l-Kitabi'l-İslâmî, Kahire trs.
- Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsîr Usûlü*, Ankara 1979.
- Cevherî, İsmail b. Hammad, *es-Sihâh Tâcu'l-Luga ve Sihâhu'l-'Arabîyye*, thk. Ahmed Abdulgafur Attar, Daru'l- İlm, y.y. 1982.
- Dehlevî, Şah Veliyullah Ahmed b. Abdurrahman *Fevzu'l-Kebîr fî Usûli't-Tefsîr*, Arapça'ya çev. Selman el-Hüseynî en-Nedvî, Beyrut 1987.
- Ebu Hayyan, Muhammed b. Yusuf el-Endelüsî, *el-Bahru'l-Muhît*, tahk.: Adil Ahmed Abdulmevcud, Ali Muhammed Mu'avvîd, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1993.
- Ebü Zehrâ, Muhammed, *Usûlü'l-Fıkh*, Daru'l-Fikri'l-'Arabî, Mısır 1958.
- Ferâhî, Abdulhamîd, *Müfredâtu'l-Kur'ân Nazarâtun Cedîdetün fî Elfâzın Kur'âniyyetin*, şerh ve thk. Muhammed Ecmel Eyyûb el-İslâhî, Daru'l-Garbi'l-İslâmî, Riyad 2002.
- Gökkır, Necmeddin, “*Kur'an-ı Kerim Açısından İlahi Kitapların Tahrifi Meselesi*”, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 2, İstanbul 2000.
- Hallâf, Abduvahhab, *İlm-i Usûli'l-Fıkh*, Mektebetü't-Da've, Mısır 1956.
- Goldziher, Ignaz, “*Ehl-i Kitab'a Karşı İslam Polemiği II*” (çev. Cihad Tunç), AÜ. İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi, sayı 5, Ankara 1982.
- İsfehânî, Ebu'l-Kasım el-Hüseyin b. Muhammed Ragıb, *el-Müfredât fî Garibi'l-Kur'ân*, Mektebetü'n-Nezzar, Mısır 1961.
- İbn-i Âşûr, Muhammed b. Tâhir, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Daru't-Tunusiyye, Tunus 1984.

- İbn-i Atiyye, Kadı Ebu Muhammed Abdullah b. Ğalib el-Endelüsî, *el-Muharrerü'l-Vecîz fî Tefsîri'l-Kitabi'l-'Azîz*, thk. Abdusselam Abduşşafî Muhammed, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2001.
- İbn-i Hazm, Ebu Muhammed Ahmed b. Said, *el-Fasl fî'l-Milel ve'l-Ehvâi ve'n-Nihal*, Daru'l-Marife, Beyrut 1986.
- İbn-i Kesîr, İmaduddin Ebu'l-Fida İsmail b. Kesîr el-Kureşî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk Sami b. Muhammed es-Selame, Daru Tîbe, Beyrut 1999.
- İbn-i Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mükrim, *Lisânu'l-'Arab*, Daru Sadır, Beyrut trs.
- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemaluddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed el-Kureşî, el-Bağdadî, *Zâdu'l-Mesîr fî İlmi't-Tefsîr*, Mektebetü'l-İslamî, Beyrut 1984.
- İbn-i Teymiyye, Ahmed b. Abdulhalim el-Harranî, *el-Cevâbu's-Sahîh limen Beddele Dine'l-Mesih*, Kahire 1964.
- Kattan, Menna', *Mebâhis fî 'Ulûmi'l-Kur'an*, Müessetü'r-Risale, Beyrut 1993.
- Kurtubî, Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed b. Ebîbekir, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, tahk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, Beyrut 2006.
- Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, Editör: Ali Bulaç, İnsan Yayınları, 2. bs., İstanbul 1997.
- Öksüz, Adil, *Ceza Hükümleri Açısından Tevrât ve Kur'ân*, Yeni Akâdemi Yayınları, İzmir 2006.
- Râzî, Fahreddin, *Mefâtihu'l-Gayb*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1981.
- Sâlih, Subhî, *Mebâhis fî 'Ulûmi'l-Kur'an*, Daru'l-İlm, Beyrut 1981.
- Tabâtabâî, Muhammed Hüseyin, *el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Müessesetü'l-alemî, Beyrut 1997.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Câmi'u'l-Beyân an Te'vîl-i Âyi'l-Kur'an*, Daru Hicr, Kahire 2001.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1936.
- Zemahşerî, Mahmud b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki Gavâmidi't-Tenzil*, tahk.: Adil Ahmed Abdulmevcud, Ali Muhammed Mu'avvîd, Mektebetu Ubeykan, Riyad 1998.
- Zeyd, Mustafa, *en-Nesh fî'l-Kur'ani'l-Kerîm*, Beyrut 1987.

Zeydan, Abdulkerîm, *el-Vecîz fî Usûli'l-Fıkh*, Müessesetü Kurtuba, Bağdat 1976.

Zuhaylî, Vehbe, *et-Tefsîru'l-Münîr fi'l-Akîdeti ve's-Şerîati ve'l-Menhec*, Daru'l-Fıkr, Beyrut 2009.

-el-Vecîz fî Usûli'l-Fıkh, Daru'l-Fıkr, Beyrut 1995.